SHE’RIY, BADIIY, MUSIQIY VA TEXNIK-TEXNALOGIK IJODNING TAHLILI

Abdumanapova Sanobar Muhidin qizi

Toshkent xalqaro Kimyo Universiteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi magistrati

Annotatsiya: Mazkur maqolada she’riy, badiiy, musiqiy va texnik-texnologik ijodning mazmun-mohiyati, o‘ziga xos xususiyatlari hamda jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni tahlil qilingan. Ijodning turli shakllari o‘rtasidagi umumiy va farqli jihatlar yoritilib, ularning inson tafakkuri va ma’naviy kamolotidagi ahamiyati ochib berilgan. Zamonaviy davrda san’at va texnologiya integratsiyasi natijasida yuzaga kelayotgan yangi ijodiy yo‘nalishlar haqida ilmiy xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar: ijod, she’riy ijod, badiiy ijod, musiqiy ijod, texnik ijod, texnologiya, tafakkur, san’at, innovatsiya, ma’naviyat.

Аннотация: В данной статье проанализированы сущность, особенности и значение поэтического, художественного, музыкального и технического-технологического творчества в развитии общества. Освещены общие и отличительные стороны различных форм творчества, раскрыта их роль в мышлении человека и духовном развитии. Представлены научные выводы о новых направлениях творчества, возникающих в результате интеграции искусства и технологий в современную эпоху.

Ключевые слова: творчество, поэтическое творчество, художественное творчество, музыкальное творчество, техническое творчество, технология, мышление, искусство, инновация, духовность.

Abstract: This article analyzes the essence, characteristics, and social significance of poetic, artistic, musical, and technical-technological creativity. The common and distinctive aspects of different forms of creativity are highlighted, and their importance in human thinking and spiritual development is revealed. Scientific conclusions are presented on new creative directions emerging from the integration of art and technology in the modern era.

Keywords: creativity, poetic creativity, artistic creativity, musical creativity, technical creativity, technology, thinking, art, innovation, spirituality.

Bugungi globallashuv va axborotlashuv davrida ijodkorlik inson taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Jamiyat rivoji, ilm-fan yutuqlari, madaniy merosning boyishi hamda yangi g‘oyalarning yuzaga kelishi bevosita ijodiy tafakkur bilan bog‘liqdir. Insoniyat tarixiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, har bir davrning taraqqiyot darajasi o‘sha davr vakillarining ijodiy salohiyati, yangilik yaratishga bo‘lgan intilishi va mavjud muammolarga noodatiy yechim topish qobiliyati bilan belgilangani ayon bo‘ladi. Shu ma’noda ijod tushunchasi nafaqat san’at sohalarida, balki ilmiy, texnik, ijtimoiy va ma’naviy hayotning barcha jabhalarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijod inson tafakkurining yuksak mahsuli bo‘lib, u mavjud bilim va tajribalarni yangicha talqin qilish, yangilik yaratish, estetik va amaliy qiymatga ega mahsulotlarni vujudga keltirish jarayonidir. Ijodning turli ko‘rinishlari mavjud bo‘lib, ular orasida she’riy, badiiy, musiqiy hamda texnik-texnologik ijod alohida o‘rin egallaydi. Mazkur yo‘nalishlar o‘zining mazmuni, maqsadi, ifoda vositalari va ta’sir doirasi bilan bir-biridan farqlansa-da, ularni birlashtiruvchi jihat insonning yaratuvchanlik qobiliyati, tafakkur erkinligi va yangilikka intilishidir. Shu sababli ushbu ijod turlarini qiyosiy va tahliliy jihatdan o‘rganish zamonaviy ilm-fan oldida turgan dolzarb masalalardan biridir.

She’riy ijod inson qalbi, ruhiy kechinmalari, his-tuyg‘ulari va estetik qarashlarini badiiy so‘z vositasida ifodalash san’atidir. She’riyat azaldan insonning ichki dunyosini aks ettiruvchi nozik san’at turi sifatida qadrlanib kelgan. Unda so‘zning ohangi, vazni, qofiyasi, timsollar tizimi va obrazlilik asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. She’riy ijod orqali shoir jamiyat muammolarini, insoniy tuyg‘ularni, muhabbat, vatanparvarlik, ezgulik va adolat g‘oyalarini ta’sirchan shaklda ifoda etadi. Shu bois she’riyat nafaqat estetik zavq manbai, balki tarbiyaviy va ma’naviy qudratga ega ijod shakli hisoblanadi.

Badiiy ijod esa she’riy ijoddan kengroq tushuncha bo‘lib, adabiyot, tasviriy san’at, teatr, kino va boshqa san’at turlarini qamrab oladi. Badiiy ijodning asosiy vazifasi hayotni obrazlar orqali aks ettirish, inson tafakkuri va hissiyotiga estetik ta’sir ko‘rsatishdan iboratdir. Badiiy asarlar orqali muallif o‘z davrining ijtimoiy muammolarini, inson

xarakterini, hayot falsafasini hamda turli voqeliklarni badiiy talqin etadi. Bunday ijod turi inson dunyoqarashini kengaytiradi, estetik didini shakllantiradi va ma’naviy kamolotiga xizmat qiladi.

Musiqiy ijod ham insoniyat madaniyatining ajralmas qismi bo‘lib, u tovush, ritm, ohang va garmoniya vositasida ruhiy kechinmalarni ifodalash imkonini beradi. Musiqa tilsiz san’at bo‘lishiga qaramay, u inson qalbiga bevosita ta’sir ko‘rsatadigan kuchli vosita hisoblanadi. Musiqiy ijod jarayonida bastakor yoki ijrochi o‘z hissiyotlarini ohanglar orqali ifoda etadi, tinglovchida esa turli ruhiy holatlarni uyg‘otadi. Shu sababli musiqa insonning estetik tarbiyasida, ma’naviy olamini boyitishda va hissiy muvozanatini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Texnik-texnologik ijod esa zamonaviy taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biridir. U ilmiy tafakkur, muhandislik yondashuvi, innovatsion fikrlash va amaliy muammolarni hal etishga qaratilgan yaratuvchanlik faoliyatini ifodalaydi. Yangi qurilmalar, dasturiy ta’minotlar, ishlab chiqarish usullari, raqamli texnologiyalar va turli texnik yechimlarning yaratilishi aynan texnik-texnologik ijod mahsulidir. Mazkur yo‘nalish inson hayotini yengillashtiradi, mehnat unumdorligini oshiradi va jamiyatning iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Bugungi kunda she’riy, badiiy, musiqiy va texnik-texnologik ijod turlarini alohida emas, balki o‘zaro bog‘liq tizim sifatida o‘rganish zarurati ortib bormoqda. Chunki zamonaviy dunyoda san’at va texnologiya tobora yaqinlashib, bir-birini boyitmoqda. Masalan, raqamli san’at, elektron musiqa, multimedia mahsulotlari yoki sun’iy intellekt asosidagi ijodiy loyihalar buning yaqqol dalilidir. Demak, ijodning turli shakllarini tahlil qilish orqali inson tafakkurining keng imkoniyatlarini anglash, ta’lim jarayonida ijodkorlikni rivojlantirish va jamiyat taraqqiyoti uchun zarur xulosalarga kelish mumkin.

Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada she’riy, badiiy, musiqiy va texnik-texnologik ijodning mazmun-mohiyati, o‘ziga xos xususiyatlari, jamiyat hayotidagi o‘rni hamda ular o‘rtasidagi umumiy va farqli jihatlar ilmiy-tahliliy asosda yoritiladi. Ushbu tadqiqot ijod tushunchasining ko‘p qirrali tabiatini ochib berish, uning inson kamoloti va ijtimoiy taraqqiyotdagi ahamiyatini asoslashga xizmat qiladi.

Ijodning turli ko‘rinishlari inson tafakkurining betakror mahsuli sifatida namoyon bo‘lib, ularning har biri jamiyat taraqqiyoti, ma’naviy hayot va madaniy rivojlanishda alohida o‘rin tutadi. She’riy, badiiy, musiqiy hamda texnik-texnologik ijod yo‘nalishlari shaklan va mazmunan turlicha bo‘lsa-da, ularning barchasi insonning yangilik yaratishga bo‘lgan ehtiyoji, o‘z fikr va hissiyotlarini ifodalash istagi hamda voqelikni takomillashtirishga qaratilgan intilishidan kelib chiqadi. Shu sababli mazkur ijod turlarini tahlil qilish ularning ichki mohiyatini anglash, umumiy va farqli jihatlarini aniqlash imkonini beradi.

Avvalo, she’riy ijodning o‘ziga xos xususiyatlariga to‘xtalish lozim. She’riyat inson ruhiyati va hissiyotlarini so‘z san’ati orqali ifodalovchi nozik ijod turi bo‘lib, unda obrazlilik, ramziylik, musiqiylik va estetik ta’sir kuchli namoyon bo‘ladi. Shoir oddiy voqelikni ham o‘z tasavvuri, kechinmalari va hayotiy tajribasi asosida yangicha talqin etadi. She’riy ijodning asosiy quroli so‘z bo‘lsa-da, bu yerda har bir so‘z o‘zining ma’no yukiga, ohangiga va badiiy vazifasiga ega bo‘ladi. She’r inson qalbiga tez yetib borishi, unda chuqur hissiy ta’sir uyg‘otishi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, vatanparvarlik, muhabbat, insoniylik, ezgulik va adolat kabi g‘oyalar she’riyat orqali keng targ‘ib etiladi. Shu jihatdan she’riy ijod ma’naviy tarbiyaning samarali vositalaridan biridir.

Badiiy ijod esa inson hayotini obrazlar vositasida aks ettiruvchi keng qamrovli faoliyatdir. Adabiyot, teatr, kino, haykaltaroshlik, rassomlik va boshqa san’at yo‘nalishlari badiiy ijod tarkibiga kiradi. Badiiy ijodning asosiy maqsadi voqelikni estetik talqin qilish, inson ongiga ta’sir etish va unda ma’lum fikr hamda munosabat shakllantirishdan iboratdir. Masalan, adabiy asarda yozuvchi qahramonlar xarakteri orqali jamiyat muammolarini ochib bersa, tasviriy san’atda rassom ranglar va shakllar orqali muayyan g‘oyani ifodalaydi. Kino va teatr san’atida esa obraz, harakat, musiqa va sahna uyg‘unligi orqali tomoshabinga kuchli ta’sir ko‘rsatiladi. Demak, badiiy ijod insonning estetik didini rivojlantiradi, tafakkurini kengaytiradi va ma’naviy dunyosini boyitadi.

Musiqiy ijodning tahliliga e’tibor qaratadigan bo‘lsak, u inson his-tuyg‘ularini tovushlar vositasida ifodalovchi betakror san’at turidir. Musiqada so‘z bo‘lmasligi ham mumkin, biroq ohang va ritm inson qalbiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bastakor yaratgan kuy

yoki qo‘shiq tinglovchida quvonch, sog‘inch, ilhom, iztirob yoki ruhiy taskin kabi turli kechinmalarni uyg‘otadi. Musiqiy ijodning yana bir muhim jihati uning universalligidir, ya’ni musiqa til va millat tanlamaydi. Har qanday xalqning milliy musiqasi uning tarixi, madaniyati va ruhiyatini o‘zida mujassam etadi. Shu bilan birga, zamonaviy musiqa yo‘nalishlarida elektron texnologiyalar, raqamli vositalar va kompyuter dasturlaridan foydalanish musiqiy ijod imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda.

Texnik-texnologik ijod esa insonning amaliy ehtiyojlari va ilmiy tafakkuri bilan chambarchas bog‘liqdir. Bu yo‘nalishda ijodning asosiy maqsadi mavjud muammolarga samarali yechim topish, yangi texnik vositalar yaratish va ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirishdan iborat. Agar she’riy va badiiy ijod ko‘proq ma’naviy-estetik ehtiyojlarni qondirsa, texnik ijod moddiy-amaliy ehtiyojlarga xizmat qiladi. Biroq ular bir-biridan mutlaqo ajralgan emas. Chunki har qanday texnik yangilik ham avvalo ijodiy fikr, tasavvur va yangicha yondashuv mahsulidir. Masalan, robototexnika, sun’iy intellekt, mobil ilovalar, zamonaviy tibbiy uskunalar yoki ekologik texnologiyalar inson tafakkurining yuksak natijasi hisoblanadi. Texnik-texnologik ijod natijasida inson hayoti qulaylashadi, vaqt va resurslar tejaladi, jamiyat taraqqiyoti jadallashadi.

Mazkur ijod turlarining umumiy jihatlaridan biri shundaki, ularning barchasi tasavvur, tafakkur, ilhom va mehnatni talab etadi. Hech bir ijod turi o‘z-o‘zidan yuzaga kelmaydi. Shoir ham, rassom ham, bastakor ham, muhandis ham avvalo muammoni his qiladi, g‘oya topadi, uni rejalashtiradi va amaliyotga tatbiq etadi. Demak, ijodning asosi insonning fikrlash qobiliyati va yangilikka intilishidir. Shu bilan birga, ular o‘rtasida farqli jihatlar ham mavjud. She’riy va musiqiy ijod ko‘proq hissiy ta’sirga ega bo‘lsa, texnik ijod mantiqiy hisob-kitob va aniqlikka asoslanadi. Badiiy ijod esa hissiylik va tafakkurning uyg‘unligini namoyon etadi.

Bugungi kunda fan va texnologiyaning rivojlanishi natijasida ijodning mazkur turlari o‘rtasidagi integratsiya kuchayib bormoqda. Masalan, kino san’atida badiiy ijod bilan texnologiya uyg‘unlashgan, raqamli grafika va animatsiya yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirgan. Elektron musiqa yaratishda dasturiy vositalar muhim o‘rin tutmoqda. She’riyat va adabiyot esa internet platformalari orqali keng ommaga tez yetib bormoqda. Bu holat

zamonaviy davrda ijodning chegaralari kengayib, uning yangi shakllari paydo bo‘layotganidan dalolat beradi.

Shunday qilib, she’riy, badiiy, musiqiy va texnik-texnologik ijod insoniyat taraqqiyotining turli yo‘nalishlarini ifodalovchi, ammo yagona manbadan – inson tafakkuri va yaratuvchanlik salohiyatidan oziqlanuvchi murakkab jarayonlardir. Ularni chuqur o‘rganish nafaqat madaniy va ilmiy taraqqiyotning mohiyatini anglashga, balki yosh avlodda ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

She’riy, badiiy, musiqiy va texnik-texnologik ijod inson tafakkurining eng yuksak ko‘rinishlari sifatida jamiyat taraqqiyoti va ma’naviy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning har biri mazmuni, ifoda vositalari va vazifalariga ko‘ra bir-biridan farqlansa-da, barchasining asosida insonning yangilik yaratishga bo‘lgan ehtiyoji, ijodiy fikrlashi va yaratuvchanlik salohiyati mujassamdir. She’riy ijod orqali inson qalbi va ruhiy kechinmalari so‘z san’ati vositasida ifodalansa, badiiy ijod hayotni obrazlar orqali estetik talqin etadi. Musiqiy ijod hissiyotlarni ohang va ritm orqali yetkazib, insonning ma’naviy olamini boyitadi. Texnik-texnologik ijod esa ilmiy tafakkur va amaliy yondashuv asosida inson hayotini yengillashtiruvchi yangiliklarni yaratishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mazkur ijod turlari bir-biridan ajralgan holda emas, balki o‘zaro bog‘liq va bir-birini to‘ldiruvchi tizim sifatida rivojlanmoqda. Zamonaviy davrda san’at va texnologiyaning uyg‘unlashuvi natijasida yangi ijodiy shakllar yuzaga kelmoqda. Bu esa ijod tushunchasining doimiy ravishda kengayib borayotganini anglatadi. Shu bois yosh avlodda she’riy did, badiiy tafakkur, musiqiy sezgirlik hamda texnik ijodkorlikni shakllantirish bugungi ta’limning muhim vazifalaridan biridir. Chunki ijodkor shaxs nafaqat o‘z salohiyatini namoyon etadi, balki jamiyat rivojiga ham munosib hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
3. Quronov M. Ijod psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2019.
4. To‘xliyev B. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.
5. Rajabov I. Musiqa madaniyati va san’at asoslari. – Toshkent: Sharq, 2018.
6. Yo‘ldoshev S. Innovatsion texnologiyalar va texnik tafakkur. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

7. Abduqodirov A. Pedagogik mahorat va ijodkorlik. – Toshkent: Tafakkur, 2016.